

MARCIN WOŹNIAK<sup>1</sup>

## Ochrona praw podstawowych w Unii Europejskiej w perspektywie Karty Praw Podstawowych UE

### 1. Wprowadzenie – prawa podstawowe i ich ochrona w Unii Europejskiej

Unia Europejska jest nie tylko organizacją międzynarodową zrzeszającą państwa europejskie współpracujące w dziedzinach gospodarczo-politycznych ale także wspólnotą opierającą się na pewnych wartościach. Te podstawowe wartości, na których opiera się UE, zostały zapisane w art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej. Wartościami tymi są poszanowanie godności osoby ludzkiej, wolność, demokracja, równość, państwo prawne oraz poszanowanie praw człowieka, w tym praw osób należących do mniejszości. Wartości te stanowią podstawę do ochrony praw podstawowych.

Prawa podstawowe są pojęciem autonomicznym. Brak jest definicji legalnej w szczególnym unijnym systemie prawnym. Również wśród doktryny prawa nie ma jednolitego rozumienia tego pojęcia. Cezary Mik uważa, że wobec szeroko rozumianych praw człowieka, praw podstawowych, wolności podstawowych, czy praw indywidualnych – należy postawić znak równości, nawet mimo mnogości terminologicznej<sup>2</sup>. Z kolei K. Gołosz uważa, że prawa podstawowe mają szerszy wymiar niż prawa człowieka<sup>3</sup>.

Należy także odróżnić tzw. podstawowe prawa człowieka oraz pozostałe prawa człowieka. Te dwie kategorie wyodrębnił znakomity znawca problematyki międzynarodowej ochrony praw człowieka Theodoor von Boven. Stwierdził on, że te pierwsze tworzą swoiste „twarde jądro”, są nośnikiem wartości, mają zawsze zastosowanie oraz leżą u podstaw

---

1 Marcin Woźniak, student IV r. prawa, Instytut Prawa i Ekonomii, Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie.

2 C. Mik, *Europejskie prawo wspólnotowe. Zagadnienia teorii i praktyki*, Warszawa 2000, s. 444.

3 K. Gołosz, *Prawa człowieka w Unii Europejskiej* [w:] *Unia Europejska i Polska wobec dylematów integracyjnych na początku XXI w.*, M. Stolarczyk (red.), Toruń 2006, s. 105.

społeczności międzynarodowej. Drugie zaś, powstają wtórnie i często bywają kontrowersyjne<sup>4</sup>.

Pojęcie „prawa podstawowe” zostało po raz pierwszy użyte w orzeczeniu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, wówczas jeszcze Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości z 1969 r.<sup>5</sup> Trybunał orzekł, iż prawa podstawowe *expressis verbis* „są częścią ogólnych zasad porządku prawnego Wspólnot Europejskich”<sup>6</sup>. W kolejnych latach pojawiły się następne orzeczenia Trybunału, dzięki którym ugruntowała się unijna ochrona praw podstawowych.

Kluczowym aktem Unii Europejskiej w zakresie ochrony praw podstawowych jest Karta Praw Podstawowych. Celem powstania Karty było wyraźne włączenie systemu ochrony praw człowieka do porządku prawnego UE i zapewnienie jeszcze szerszej ochrony praw podstawowych. Karta Praw Podstawowych UE wzmacnia poczucie wspólnoty i jest impulsem do dalszej integracji unijnej państw członkowskich.

Na straży przestrzegania praw podstawowych ujętych w Karcie stoją przede wszystkim sądy, zarówno krajowe państw członkowskich, jak i unijne organy sądowe. Celem pracy jest odpowiedź na pytania czym jest KPP, jaka jest jej rola w systemie ochrony praw podstawowych w Unii Europejskiej oraz dlaczego nieustannie wzbudza kontrowersje przede wszystkim w Polsce? W poszukiwaniu odpowiedzi na powyższe pytania przeprowadzona zostanie analiza poglądów z literatury i orzecznictwa sądowego, jak również wykładnia źródeł prawa.

## 2. Historia powstania Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej i jej dalsze losy

Pierwotnym celem Wspólnot Europejskich powstałych w latach 50. XX w. była współpraca gospodarcza. W miarę postępującej integracji, obszar zainteresowania prawami człowieka wśród organów Wspólnot Europejskich wzrastał. W 1977 r. Parlament Europejski, Rada i Komisja podpisały wspólne oświadczenie, w którym postanowiono, iż Wspólnoty mają przestrzegać praw podstawowych, które wynikają z norm konstytucyjnych państw członkowskich oraz Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Jedenaście lat później, w kwietniu 1989 r., Parlament Europejski przyjął Deklarację Podstawowych Praw i Wolności, która stanowiła *sui generis* preludeum do Karty Praw Podstawowych<sup>7</sup>. W tym samym roku, w grudniu, doszło także do podpisania przez państwa członkowskie

4 F. Jasiński, *Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej*, Warszawa 2003, s. 26.

5 Sprawa Stauder vs miasto Ulm, sygn. 29/69, publ. ECR 1969, s. 419.

6 R. Mazur, *Karta Praw Podstawowych UE [w:] Ochrona praw podstawowych w Unii Europejskiej wybrane zagadnienia*, A. Florczak (red.), Warszawa 2009, s. 42.

7 F. Jasiński, *Karta...*, Warszawa 2003, s. 114.

(z wyjątkiem Wielkiej Brytanii) Wspólnotowej Karty Podstawowych Praw Socjalnych Pracowników. Z uwagi na brak akceptacji tego dokumentu ze strony jednego z ówczesnych państw członkowskich Wspólnot, akt ten pozostał jedynie deklaracją polityczną i nie został opublikowany w Dzienniku Urzędowym WE<sup>8</sup>. Jednak mimo to odegrał ważną rolę w procesie kształtowania obecnego kształtu praw podstawowych w UE.

Kolejnymi ważnymi krokami w zakresie ochrony praw podstawowych były zapisy dwóch następujących unijnych traktatów. Traktat z Maastricht, zawarty w lutym 1992 roku, który powołał Unię Europejską i podkreślił poszanowanie praw podstawowych oraz zawarł, o czym była już mowa we wstępie, podstawowe wartości, na których opiera się UE. Drugi z nich, traktat amsterdamski, zawarty w październiku 1997 roku, umożliwił nałożenie sankcji na państwo członkowskie, które nie przestrzega zasad praworządności lub praw człowieka oraz umożliwił Unii realizację misji humanitarnych i operacji pokojowych.

Mimo ogromnego wkładu Parlamentu Europejskiego oraz Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich w rozwój praw podstawowych, pod koniec lat 90. XX w. zarysowała się potrzeba stworzenia jednego aktu prawnego, który zebrałby rozproszone w wielu aktach unijnych i kompleksowo uregulowałby kwestię praw podstawowych. Decyzja o rozpoczęciu prac nad powstaniem takiego dokumentu została podjęta przez szefów rządów państw członkowskich w czerwcu 1999 roku podczas szczytu Rady Europejskiej w Kolonii.

Następnie został powołany Konwent, w celu opracowania projektu Karty Praw Podstawowych (dalej jako „Karta” lub „KPP”). W skład Konwentu weszli: przedstawiciele szefów państw i rządów UE (po jednym z każdego państwa, w sumie 15 osób), przedstawiciel Przewodniczącego Komisji Europejskiej, członkowie Parlamentu Europejskiego (16 osób), członkowie parlamentów krajowych (po dwie osoby z każdego kraju, w sumie 30 osób). Obserwatorami prac zostali przedstawiciele Trybunału Sprawiedliwości WE, Rady Europy, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, Komitetu Regionów i Rzecznika Praw Obywatelskich UE<sup>9</sup>.

Komitet zebrał się po raz pierwszy 17 grudnia 1999 r. w Brukseli. Podczas tego spotkania zostali wybrani przewodniczący (były prezydent RFN i były prezes Związkowego Trybunału Konstytucyjnego Roman Herzog) oraz trzech zastępcy, którzy wspólnie utworzyli tzw. Prezydium. Rok 2000 obfitował w wiele posiedzeń plenarnych i nieformalnych posiedzeń w formule grupy roboczej, na których to dyskutowano i omawiano projektowany tekst Karty. Prace nad przygotowaniem projektu Karty nie zostały ograniczone jedynie do członków Konwentu. Debatom tego zgromadzenia towarzyszyły nieustannie liczne konferencje i seminaria naukowe, w których brali udział

---

8 Wielka Brytania ostatecznie podpisała Wspólnotową Kartę Podstawowych Praw Socjalnych Pracowników w 1998 roku.

9 F. Jasiński, *Karta...*, Warszawa 2003, s. 133.

również politycy z wielu państw Europy (nie tylko członkowie Wspólnot) oraz przedstawiciele wielu środowisk akademickich<sup>10</sup>. W październiku prace nad projektem Karty zostały zakończone.

Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej została uroczystie proklamowana 7 grudnia 2000 r. podczas szczytu Rady Europejskiej w Nicei. Przewodnicząca Parlamentu Europejskiego Nicole Fontaine, Przewodniczący Komisji Europejskiej Romano Prodi oraz Przewodniczący Rady Europejskiej Jacques Chirac<sup>11</sup> złożyli swoje podpisy pod tekstem Karty. Została opublikowana w Dzienniku Urzędowym Wspólnot Europejskich 18 grudnia 2000 roku<sup>12</sup>.

Już na samym początku prac nad Kartą postanowiono, iż priorytetem jest opracowanie tekstu dokumentu, dopiero później będzie można zastanowić się nad tym, jak włączyć Kartę do unijnego systemu prawnego oraz jak połączyć ją z unijnymi traktatami. Choć żaden z piętnastu ówczesnych członków Wspólnot Europejskich oficjalnie nie sprzeciwiał się decyzji Rady Europejskiej z niemieckiej Kolonii z 1999 r. w sprawie przygotowania Karty, to w trakcie procedowania nad projektem zarysowały się pewne różnice. Po jej proklamowaniu, w grudniu 2000 r., niektóre państwa na czele z Wielką Brytanią sprzeciwiały się nadaniu KPP mocy prawnie wiążącej. Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej sprzeciwiało się umieszczeniu w Karcie zbyt szeroko rozbudowanych praw socjalnych, szczególnie tych dotyczących praw pracowniczych. Wobec tego Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej została przyjęta wyłącznie jako deklaracja o charakterze politycznym bez mocy prawnie wiążącej.

Początek XXI w. to dla Unii Europejskiej ważny czas refleksji nad przyszłością, statusem i wizją współpracy na kolejne lata. Zaraz po przyjęciu traktatu nicejskiego zawartego w lutym 2001 roku, który zmienił zasady obsadzania członków w Komisji Europejskiej i przygotował organy unijne do największego w historii rozszerzenia Unii, rozpoczęła się debata nad przygotowaniem Konstytucji dla Europy. W grudniu 2001 roku Rada Europejska powołała tzw. Konwent w Sprawie Przyszłości Europy, którego celem było opracowanie Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy. Akt ten miał za zadanie ujednoczyć i zastąpić dotychczasowe traktaty unijne, odformalizować postępowania organów UE, bardziej precyzyjnie określić relację pomiędzy UE a państwami członkowskimi oraz ustosunkować status Karty Praw Podstawowych. Konwent zakończył prace w lipcu 2003 r. Po uściśleniu niektórych postanowień KPP, włączono jej tekst jako Tytuł II do Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy oraz postanowiono, że po wejściu w życie Traktatu, Karta również uzyska moc wiążącą.

10 Ibidem, s. 141, 142.

11 Prezydent Francji, która od 1 lipca 2000 r. przejęła prezydenturę w UE.

12 Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej, Dz. Urz. WE C 364 z 18 grudnia 2000 r., s. 1–24.

Traktat konstytucyjny został podpisany w Rzymie 29 października 2004 r. Jednak w wyniku braku ratyfikacji ze strony obywateli Francji i Holandii, którzy w referendum nie wyrazili na to zgody, traktat ten nie wszedł w życie a wraz z nim również Karta Praw Podstawowych nie uzyskała mocy wiążącej.

Jednak to nie koniec historii Karty Praw Podstawowych. W połowie 2007 r. zrodziła się inicjatywa, aby raz jeszcze spróbować włączyć jej postanowienia do systemu prawnego UE. W tym przypadku nie włączono jej tekstu *expressis verbis* do podpisanego 13 grudnia 2007 r. traktatu w Lizbonie i pozostawiono ją jako osobny akt lecz bezpośrednio z nim związany. W traktacie lizbońskim przyjęto, iż *Unia uznaje prawa, wolności i zasady określone w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej z 7 grudnia 2000 roku, w brzmieniu dostosowanym 12 grudnia 2007 roku w Strasburgu, która ma taką samą moc prawną jak Traktaty (...)*<sup>13</sup>. W związku z tym, iż w trakcie prac nad traktatem konstytucyjnym w 2004 r. dodano do art. 52 KPP, określającego zasady stosowania Karty cztery nowe ustępy, powstała potrzeba powtórnego jej ogłoszenia. 12 grudnia 2007 r., a więc na dzień przed podpisaniem traktatu lizbońskiego, KPP została ponownie uroczystie proklamowana przez Parlament Europejski, Radę i Komisję. Karta została także na nowo ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Wspólnot Europejskich<sup>14</sup>. Po perturbacjach ratyfikacyjnych w Irlandii, traktat lizboński ostatecznie wszedł w życie 1 grudnia 2009 r.<sup>15</sup>. Z tą też datą Karta Praw Podstawowych UE uzyskała moc wiążącą.

Jednocześnie wraz z Kartą zostały ogłoszone uaktualnione Wyjaśnienia. Nie mają one mocy prawnej, jednak stanowią istotny instrument wykładni i są przeznaczone do wyjaśnień postanowień Karty<sup>16</sup>.

W związku z tym, iż Karta Praw Podstawowych nie jest integralną częścią Traktatu z Lizbony, lecz na jego podstawie uzyskała moc prawną, nie jest ona umową międzynarodową i nie musi być ratyfikowana przez państwa członkowskie. Nie jest także rozporządzeniem, dyrektywą, decyzją czy jakimkolwiek innym aktem prawa wtórnego UE. Może być postrzegana jako deklaracja lub porozumienie trzech instytucji unijnych, w którym zebrano fundamentalne prawa i wolności człowieka, a któremu traktat lizboński nadał moc prawa pierwotnego UE<sup>17</sup>.

13 Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, Dz. Urz. WE C 306 z 17 grudnia 2007 r.

14 Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej, Dz. Urz. WE C 303/1.

15 W pierwszym referendum przeprowadzonym 12 czerwca 2008 r., ponad 53% Irlandczyków opowiedziało się za odrzuceniem Traktatu. W drugim referendum przeprowadzonym 2 października 2009 r., 67% obywateli Irlandii poparło Traktat, a to otworzyło drogę do jego ratyfikacji przez ten kraj 27 października 2009 r. Pierwotnie Traktat z Lizbony miał wejść w życie 1 stycznia 2009 r.

16 R. Mazur, *Karta...*, Warszawa 2009, s. 43.

17 A. Wyrozumska, *Inkorporacja Karty Praw Podstawowych do prawa UE: status Karty w prawie UE, zakres obowiązywania i stosowania, główne problemy interpretacyjne*

Do Traktatu z Lizbony zmieniającego Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską dołączono liczne protokoły i deklaracje niektórych państw członkowskich. Kilka z nich dotyczyło *expressis verbis* Karty Praw Podstawowych. Na uwagę zasługuje deklaracja Czech, dwie deklaracje ze strony Polski oraz tzw. Protokół brytyjski.

W Deklaracji (nr 53) Republiki Czeskiej w sprawie Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej, kraj ten *przypomina, że postanowienia Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej mają zastosowanie do instytucji i organów Unii Europejskiej przy poszanowaniu zasady pomocniczości i podziału kompetencji między Unię Europejską a jej Państwa Członkowskie (...)* oraz, że *postanowienia Karty mają zastosowanie do Państw Członkowskich wyłącznie wtedy, gdy stosują one prawo Unii, nie zaś gdy przyjmują i stosują prawo krajowe niezależnie od prawa Unii. Republika Czeska kładzie również nacisk na fakt, że Karta nie rozszerza zakresu zastosowania prawa Unii ani nie ustanawia nowych kompetencji Unii. Nie zawęży zakresu zastosowania prawa krajowego ani nie ogranicza istniejących uprawnień organów krajowych w tej dziedzinie*<sup>18</sup>. Deklaracja ta jest jedynie oświadczeniem interpretacyjnym, a nie prawnie wiążącym aktem i ma przede wszystkim wartość polityczną a nie prawną<sup>19</sup>.

Dwie deklaracje zgłosiła Polska. Pierwsza z nich, Deklaracja Rzeczypospolitej Polskiej (Nr 61) w sprawie Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej stanowi, iż *Karta w żaden sposób nie narusza prawa Państw Członkowskich do stanowienia prawa w zakresie moralności publicznej, prawa rodzinnego, a także ochrony godności ludzkiej oraz poszanowania fizycznej i moralnej integralności człowieka.*

Druga, Deklaracja Rzeczypospolitej Polskiej (Nr 62) dotycząca Protokołu w sprawie stosowania Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej w odniesieniu do Polski i Zjednoczonego Królestwa stanowi z kolei, iż *Rzeczpospolita Polska oświadcza, że ze względu na tradycję ruchu społecznego „Solidarność” i jego znaczący wkład w walkę o prawa społeczne i pracownicze, w pełni szanuje prawa społeczne i pracownicze ustanowione prawem Unii Europejskiej, w szczególności prawa potwierdzone w tytule IV Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej.* Te jednostronne Deklaracje, podobnie jak Deklaracja Republiki Czeskiej, są jedynie oświadczeniami politycznymi i nie są mechanizmami o skutku prawnie wyłączającym.

Do traktatu lizbońskiego, oprócz Deklaracji odnoszących się do KPP został złożony przez Wielką Brytanię także odrębny protokół. Tzw. Protokół brytyjski był pewnego rodzaju zabezpieczeniem rządu Zjednoczonego Królestwa przed ewentualnymi negatywnymi konsekwencjami, jakie mogłyby wyniknąć z osiągnięcia mocy wiążącej przez KPP. Do Protokołu tego

---

*z uwzględnieniem stanowiska polskiego [w:] Ochrona praw podstawowych w Unii Europejskiej, J. Barcz (red.), Warszawa 2008, s. 83.*

18 Traktat o Unii Europejskiej, Dz. Urz. UE C 202 z 7 czerwca 2016 r.

19 A. Wyrozumka, *Inkorporacja...*, Warszawa 2008, s. 99, 100.

dołączyła w ostatniej chwili także Polska. Wobec tego, iż Protokół jest umową międzynarodową i uzyskał taką samą moc wiążącą prawa pierwotnego UE co sam traktat, Polska i Zjednoczone Królestwo osiągnęły wyjątkowy status wobec postanowień Karty Praw Podstawowych.

Preambuła Protokołu (Nr 30) w sprawie stosowania Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej do Polski i Zjednoczonego Królestwa jasno wskazuje, iż celem Protokołu nie jest całkowite wyłączenie działania Karty w stosunku do Polski i Wielkiej Brytanii. Głównym zadaniem Protokołu jest *sprecyzować stosowanie Karty w stosunku do przepisów prawnych i działań administracyjnych Polski i Zjednoczonego Królestwa oraz możliwość rozpoznawania na podstawie postanowień Karty spraw na drodze sądowej w Polsce i Zjednoczonym Królestwie*<sup>20</sup>.

Protokół Nr 30 złożony przez Polskę i Wielką Brytanię, który reguluje status Karty w odniesieniu do prawa krajowego Polski lub Wielkiej Brytanii w zakresie, w jakim wykonują one prawo unijne, składa się oprócz preambuły z dwóch merytorycznych artykułów. Pierwszy z nich stanowi, iż *Karta nie rozszerza kompetencji Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej ani żadnego sądu lub trybunału Polski lub Zjednoczonego Królestwa do uznania, że przepisy ustawowe, wykonawcze lub administracyjne, praktyki lub działania administracyjne Polski lub Zjednoczonego Królestwa są niezgodne z podstawowymi prawami, wolnościami i zasadami, które są w niej potwierdzone*<sup>21</sup>. Ustęp 2 z kolei stwierdza, że *w szczególności i w celu uniknięcia wszelkich wątpliwości nic, co zawarte jest w tytule IV Karty nie tworzy praw, które mogą być dochodzone na drodze sądowej, mających zastosowanie do Polski lub Zjednoczonego Królestwa, z wyjątkiem przypadków gdy Polska lub Zjednoczone Królestwo przewidziały takie prawa w swoim prawie krajowym*<sup>22</sup>.

A zatem, na prawa zawarte w KPP można się powoływać jeśli zostały one „dookreślone” w prawie krajowym i w takim zakresie, w jakim występują w prawie polskim lub brytyjskim<sup>23</sup>.

Art. 2 Protokołu odnosi się raz jeszcze do ustawodawstwa i praktyk krajowych Polski i Zjednoczonego Królestwa, jednak mimo to nie wprowadza niczego nowego. Jak wskazuje A. Wyrozumska *art. 2 Protokołu może być odczytywany jako dotyczący niektórych przepisów Karty, przede wszystkim tych, które wyraźnie wskazują lub odsyłają do prawa krajowego*<sup>24</sup>.

Należy w tym miejscu zaznaczyć, iż KPP w zdecydowanej większości nie tworzy nowych praw i wolności, lecz potwierdza już istniejące – wywodzące się z konstytucyjnych tradycji demokratycznych państw członkowskich, orzecznictwa ETS/TSWE/TSUE i ETPC, aktów międzynarodowych, takich

20 Traktat o Unii..., Dz. Urz. UE C 202 z 7 czerwca 2016 r.

21 Ibidem.

22 Ibidem.

23 A. Wyrozumska, *Inkorporacja...*, Warszawa 2008, s. 91.

24 Ibidem, s. 91, 92.

jak Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, czy Paktów Praw Człowieka ONZ z 1966 r. a także prawa unijnego – traktatów i prawa wtórnego przyjętego na ich podstawie<sup>25</sup>. Z tego względu, jeśli nawet stwierdzimy, że KPP nie jest *expressis verbis* źródłem tych praw w stosunku do Polski i Wielkiej Brytanii, to i tak postanowienia te muszą być respektowane przez te państwa na podstawie zobowiązań międzynarodowych.

Biorąc pod uwagę jeszcze jeden fakt, iż Protokół nie wyłącza traktowania praw zawartych w KPP jako ogólnych zasad prawa, znaczenie Protokołu jest niewielkie.

Status Protokołu zmniejszył się znacznie w ostatnich latach. 23 czerwca 2016 roku odbyło się w Wielkiej Brytanii referendum, w którym blisko 52% głosujących opowiedziało się za opuszczeniem Unii Europejskiej przez Zjednoczone Królestwo. W następnych latach trwał długi i trudny dla obu stron proces *Brexitu*. Ostatecznie, Wielka Brytania opuściła Unię Europejską 31 stycznia 2020 roku o północy czasu środkowoeuropejskiego. 31 grudnia 2020 roku zakończył się okres przejściowy. Obecnie Zjednoczone Królestwo w ogóle nie jest związane Kartą Praw Podstawowych, a Polska jest jedynym krajem Unii Europejskiej z klauzulą *opt-out* (wyłączenia), ograniczającą stosowanie przepisów Karty. W związku z tym *de iure* „Protokół brytyjski” należałoby obecnie nazwać *de facto* „Protokołem Polskim”.

W związku z niewielkim wpływem Protokołu, warto zadać pytanie, dlaczego w ogóle doszło do jego powstania? Wielka Brytania obawiała się przede wszystkim zbyt szeroko rozpostartej ochrony praw pracowniczych oraz wpływu postanowień Karty na odmienną niż na Kontynencie tradycję *common law*. Polska, w której władzę wówczas sprawowało Prawo i Sprawiedliwość (PiS) oraz Liga Polskich Rodzin (LPR) zgłosiła swoje zastrzeżenia w dziedzinach moralności i obyczajności publicznej, praw socjalnych oraz kwestii niemieckich reparacji wojennych. Polska obawiała się przede wszystkim, iż postanowienia KPP narzucają jej zakaz dyskryminacji osób odnośnie orientacji seksualnej, kwestie aborcji, eutanazji i małżeństw homoseksualnych. Obawy te należy uznać za nieuzasadnione, gdyż Unia Europejska nie ma kompetencji w dziedzinach prawa rodzinnego a Karta Praw Podstawowych, jak zostało to już stwierdzone wcześniej, nie udziela organom UE żadnych nowych kompetencji w tych dziedzinach.

W międzyczasie, w Polsce doszło do zmiany władzy. Po przeprowadzonych w październiku 2007 r. wyborach parlamentarnych władzę przejęła koalicja Platformy Obywatelskiej (PO) oraz Polskiego Stronnictwa Ludowego (PSL). Nowa ekipa rządząca nie dostrzegała zagrożeń płynących z przepisów KPP wobec polskiego systemu prawnego. Jednak ze względu na niewystarczającą w tym czasie większość w parlamencie na wyrażenie

---

25 Por. R. Karowicz, *Prawa społeczno-ekonomiczne w świetle Karty Praw Podstawowych UE na tle porównawczym z innymi dokumentami międzynarodowymi* [w:] *Europejski system ochrony praw człowieka. Aksjologia – instytucje – efektywność*, J. Jaskiernia (red.), Toruń 2015, s. 184.



zgody na ratyfikację traktatu lizbońskiego (2/3 w obu izbach) postanowiono uwzględnić Protokół brytyjski, do którego przystąpił poprzedni rząd.

Jak widać, w świetle przedstawionych wcześniej okoliczności, po burzliwych losach, Karta Praw Podstawowych jest dziś obowiązującym prawem i zajmuje istotne miejsce w unijnym porządku prawnym. Jest ważnym dokumentem nawiązującym do długiej tradycji europejskiej ochrony praw człowieka i generalnym aktem tego typu w ramach ochrony praw podstawowych w Unii Europejskiej.

### 3. Zakres regulacji Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej

Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej składa się z Preambuły oraz 54 artykułów zgrupowanych w siedmiu częściach nazwanych tytułami.

W Preambule przyjęto m.in., że *świadoma swego duchowo-religijnego i moralnego dziedzictwa Unia jest zbudowana na niepodzielnych, powszechnych wartościach godności osoby ludzkiej, wolności, równości i solidarności; opiera się na zasadach demokracji i państwa prawnego. Poprzez ustanowienie obywatelstwa Unii oraz stworzenie przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości stawia jednostkę w centrum swych działań*<sup>26</sup>. Podkreślono, iż *w obliczu zmian w społeczeństwie, postępu społecznego oraz rozwoju naukowego i technologicznego, niezbędne jest wzmocnienie ochrony praw podstawowych poprzez wyszczególnienie tych praw w Karcie i przez to uczynienie ich bardziej widocznymi*<sup>27</sup>. Równocześnie z koniecznością ochrony praw podstawowych i wspólnych wartości przypomniano o szacunku *różnorodności kultur i tradycji narodów Europy, jak również tożsamości narodowej Państw Członkowskich i organizacji ich władz publicznych na poziomach: krajowym, regionalnym i lokalnym*<sup>28</sup>.

W tytule I zatytułowanym „Godność” zawarto pięć pierwszych artykułów Karty. W art. 1 zagwarantowano nienaruszalność godności ludzkiej oraz zapewniono o jej poszanowaniu i ochronie. Art. 2 odnosi się do prawa do życia oraz zakazuje stosowania kary śmierci, zarówno w wymiarze teoretycznym (skazanie), jak i praktycznym (wykonanie wyroku). Art. 4 zabrania poddawania człowieka torturom oraz nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu. Art. 5 z kolei zakazuje stosowania niewolnictwa lub poddaństwa a także zmuszania do świadczenia pracy przymusowej lub obowiązkowej. Przepis ten stanowi również, że handel ludźmi jest zakazany. Jak łatwo zauważyć, prawa te są jedynie potwierdzone w KPP, a nie tworzą nowych zobowiązań prawnych. W polskim systemie prawnym, prawa te również mają zapewnioną swoją ochronę i to zarówno na płaszczyźnie regulacji konstytucyjnej, jak i prawa międzynarodowego. Pewnego

26 Karta Praw..., Dz. Urz. WE C 303/1.

27 Ibidem.

28 Ibidem.

rodzaju *novum* jest art. 3, który reguluje prawo człowieka do integralności<sup>29</sup>. Ustęp 1 tego artykułu stanowi, że każdy ma prawo do poszanowania swojej integralności zarówno fizycznej, jak i psychicznej. Ustęp 2 z kolei precyzuje, że w dziedzinach medycyny i biologii człowiek musi najpierw wyrazić swoją swobodną i świadomą zgodę oraz stanowi, że zakazane jest stosowanie praktyk eugenicznych, w szczególności tych, których celem jest selekcja osób. KPP *expressis verbis* zakazuje handlu ciałami ludzkimi lub pojedynczymi organami w celu uzyskania zysku materialnego oraz reprodukcyjnego klonowania istot ludzkich.

Tytuł II – „Wolność” zawiera kolejnych czternaście artykułów Karty. Art. 6 stanowi, iż każdy ma prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego. Choć KPP bezwzględnie postanawia, że „każdy ma takie prawo”, to w Wyjaśnieniach<sup>30</sup>, odwołujących się do Europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności dookreślono przypadki, w których pozbawienie wolności człowieka jest niekiedy dozwolone, np. zgodnie z prawem pozbawienie wolności w wyniku skazania przez właściwy sąd. Kolejny artykuł Karty gwarantuje, że każdy ma prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, prywatności i nienaruszalności swojego domu/mieszkania i komunikowania się. Przepis ten jest „kopią” art. 8 Europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (dalej jako „Europejska Konwencja praw człowieka” lub „EKPCz”) z tą tylko różnicą, że ze względu na postęp technologiczny ochrona „korespondencji” została zastąpiona ochroną „komunikowania się”. Art. 8 KPP reguluje kwestie ochrony danych osobowych oraz wprost gwarantuje każdemu prawo dostępu do zebranych danych, które go dotyczą, i prawo do dokonania ich sprostowania.

Art. 9 jest niezwykle istotny z polskiego punktu widzenia, gdyż stał się przedmiotem licznych sporów i politycznych napięć. Reguluje on prawo do założenia rodziny. Przepis stanowi, iż *prawo do zawarcia małżeństwa i prawo do założenia rodziny są gwarantowane zgodnie z ustawami krajowymi regulującymi korzystanie z tych praw*. Warto zacytować Wyjaśnienie tego artykułu, gdyż w pełni oddaje ono jego sens: *Podstawą tego artykułu jest artykuł 12 Europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności w brzmieniu: „Mężczyźni i kobiety w wieku małżeńskim mają prawo do zawarcia małżeństwa i założenia rodziny, zgodnie z ustawami krajowymi regulującymi korzystanie z tego prawa”*. *Brzmienie artykułu*

---

29 Z jednej strony pewne regulacje tego artykułu są elementem Konstytucji RP, m.in. art. 39 – zakaz poddawania eksperymentom naukowym, w tym medycznym oraz art. 41 – nietykalność i wolność osobista, z drugiej jednak strony, regulacje te odwołują się przede wszystkim do Konwencji Rady Europy o ochronie praw człowieka i godności istoty ludzkiej w odniesieniu do zastosowania biologii i medycyny z 4 kwietnia 1997 r., której Polska nie ratyfikowała.

30 Wyjaśnienia dotyczące Karty Praw Podstawowych (2007/C 303/02), Dz. Urz. WE C 303/17, źródło: <http://eur-lex.europa.eu>.

zostało zaktualizowane, aby objąć przypadki, w których ustawodawstwo krajowe uznaje inne możliwości utworzenia rodziny niż zawarcie małżeństwa. Artykuł ten nie stanowi o nadaniu statusu związku małżeńskiego związkom osób tej samej płci ani tego nie zakazuje. Prawo to jest więc podobnie uregulowane do prawa przewidzianego przez Europejską Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, jednak jego zakres może być rozszerzony, jeżeli ustawodawstwo krajowe tak przewiduje<sup>31</sup>. KPP nie utożsamia małżeństwa i rodziny tylko z monogamicznym związkiem o charakterze heteroseksualnym ale dopuszcza także inne niż tradycyjne formy małżeństwa, jeżeli zdecyduje się na to ustawodawca krajowy<sup>32</sup>. Debata w Polsce wokół tego przepisu Karty skupiona była na przekonaniu, iż narzuca on konieczność prawnej akceptacji i przyznaniu praw małżeńskich związkom osób tej samej płci. Art. 18 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej stanowi, iż *małżeństwo jako związek kobiety i mężczyzny, rodzina, macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej*<sup>33</sup>. A zatem polska Konstytucja dopuszcza istnienie małżeństwa tylko osób przeciwnych płci. Natomiast należy ponad wszelką wątpliwość stwierdzić, iż omawiany przepis KPP w żaden sposób nie wymusza jakichkolwiek zmian w tym zakresie. Wręcz przeciwnie, Wyjaśnienia nie pozostawiają najmniejszych wątpliwości, iż standard ochrony małżeństwa i rodziny zależy od krajowego ustawodawstwa państw członkowskich.

Kolejne przepisy Karty regulują podstawowe wolności obywatelskie, takie jak wolność myśli, sumienia i religii, wypowiedzi i informacji, zgromadzania i stowarzyszania się, czy wolność sztuki i nauki. Jak wskazuje KPP wolność myśli, sumienia i religii *obejmuje wolność zmiany religii lub przekonań oraz wolność uzewnętrzniania, indywidualnie lub wspólnie z innymi, publicznie lub prywatnie, swej religii lub przekonań, poprzez uprawianie kultu, nauczanie, praktykowanie i uczestniczenie w obrzędach oraz prawo do odmowy działania sprzecznego z własnym sumieniem*<sup>34</sup>. W Wyjaśnieniach odnoszących się do artykułu 10 przyjęto, iż ograniczenia uzewnętrzniania swojego wyznania lub przekonań są możliwe tylko w sytuacjach prawnie przewidzianych i koniecznych w społeczeństwie demokratycznym z uwagi na interesy bezpieczeństwa publicznego, ochronę porządku publicznego, zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób<sup>35</sup>.

Wolność wypowiedzi i informacji *obejmuje wolność posiadania poglądów oraz otrzymywania i przekazywania informacji i idei bez ingerencji*

31 Ibidem.

32 I.C. Kamiński, *Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej Komentarz*, Wydanie 2 pod red. A. Wróbla, Warszawa 2020, s. 314, 315.

33 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. z 1997 r., nr 78, poz. 483 z późn. zm.

34 Karta Praw..., Dz. Urz. WE C 303/1.

35 Wyjaśnienia dotyczące...

władz publicznych i bez względu na granice państwowe<sup>36</sup>. Ust. 2 art. 11 stanowi o poszanowaniu wolności i pluralizmu mediów. W pozostałym zakresie odpowiada art. 10 Europejskiej Konwencji praw człowieka. Podobnie uregulowana jest wolność zgromadzania się i stowarzyszania się, która dotyczy swobodnego, pokojowego zgromadzania się oraz do swobodnego stowarzyszania się na wszystkich poziomach, zwłaszcza w sprawach politycznych, związkowych i obywatelskich (...) <sup>37</sup>. Kolejne przepisy KPP regulują wolność sztuki i prawo do nauki. Przepisy te wywodzą się z tradycji konstytucyjnych państw członkowskich oraz aktów prawa międzynarodowego. Karta stanowi, iż prawo do nauki obejmuje możliwość korzystania z bezpłatnej nauki obowiązkowej. Jednak postanowienia te nie modyfikują stanu prawnego uregulowanego prawem krajowym i pozostawiają w tym zakresie pełną swobodę państwom członkowskim.

Art. 15 i 16 KPP gwarantują wolność wyboru zawodu i prawo do podejmowania pracy oraz wolność prowadzenia działalności gospodarczej. Przepisy te odwołują się do obywatelstwa Unii Europejskiej. Ta więź prawna łącząca daną osobę fizyczną z Unią Europejską została przewidziana w art. 9 Traktatu o Unii Europejskiej. Zgodnie z tym przepisem *obywatelem Unii jest każda osoba mająca obywatelstwo Państwa Członkowskiego. Obywatelstwo Unii ma charakter dodatkowy w stosunku do obywatelstwa krajowego i nie zastępuje go*<sup>38</sup>. Karta Praw Podstawowych z kolei stanowi m.in., iż *każdy obywatel Unii ma swobodę poszukiwania zatrudnienia, wykonywania pracy, korzystania z prawa przedsiębiorczości oraz świadczenia usług w każdym Państwie Członkowskim*<sup>39</sup>. Natomiast jeśli chodzi o podstawę do wprowadzenia do KPP wolności prowadzenia działalności gospodarczej, to jak wskazują Wyjaśnienia, jest to orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości<sup>40</sup> oraz art. 119 ust. 1 i 3 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE), który uznaje wolną konkurencję.

Równie istotny z polskiego punktu widzenia jest art. 17 Karty Praw Podstawowych. Przepis ten reguluje kwestie prawa własności. W związku z tym, iż przepis był powodem różnych niepokojów i dyskusji na płaszczyźnie politycznej przed wprowadzeniem go do polskiego systemu prawnego, warto przytoczyć go w całości. *Każdy ma prawo do władania, używania, rozporządzania i przekazania w drodze spadku mienia nabytego zgodnie z prawem. Nikt nie może być pozbawiony swojej własności, chyba że w interesie publicznym, w przypadkach i na warunkach przewidzianych w ustawie,*

36 Karta Praw..., Dz. Urz. WE C 303/1.

37 Ibidem.

38 Traktat o Unii..., Dz. Urz. UE C 202 z 7 czerwca 2016 r.

39 Karta Praw..., Dz. Urz. WE C 303/1.

40 Zob. wyrok ETS z 14.05.1974 r. w sprawie 4/73 J. Nold, Kohlen- und Bausstoffgroßhandlung vs Komisja Wspólnot Europejskich, Zb. Orz. z 1974, s. 491 oraz m.in. wyrok ETS z 5.10.1999 r. w sprawie C-240/97 Królestwo Hiszpanii vs Komisja Wspólnot Europejskich, Zb. Orz. z 1999, s. I-6571.

za słusznym odszkodowaniem za jej utratę wypłaconym we właściwym terminie. Korzystanie z mienia może podlegać regulacji ustawowej w zakresie, w jakim jest to konieczne ze względu na interes ogólny<sup>41</sup>. Z niewiadomych przyczyn regulacja ta w środowisku politycznym Prawa i Sprawiedliwości była interpretowana jako ta, która miała stać się niejako przeszkodą do domagania się przez państwo polskie reparacji wojennych od Republiki Federalnej Niemiec za zniszczenia i zbrodnie dokonane głównie podczas działań w czasie II wojny światowej na polskich terenach. W Wyjaśnieniach podkreślono, że przepis ten bierze swoje źródło w Protokole dodatkowym do EKPCz i w żadnym stopniu nie narusza norm prawa krajowego, a zatem sytuacja prawno-międzynarodowa Polski w tym zakresie się nie zmienia. Wskazano ponadto na ochronę własności intelektualnej (ust. 2) ze względu na jej rosnące znaczenie i wtórne prawo wspólnotowe. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że pojęcie „własność intelektualna” obejmuje nie tylko własność literacką i artystyczną, ale również prawo patentowe, prawo znaków towarowych i prawa pokrewne. Jednak wyliczenie to nie stanowi *numerus clausus*<sup>42</sup>.

Dwa ostatnie artykuły Karty z tytułu II określają podstawowe prawa polityczne, takie jak prawo azylu oraz ochrona w momencie wydalenia lub ekstradycji. Pierwsze z nich odsyła do konwencji genewskiej z 28 lipca 1951 roku<sup>43</sup> i Protokołu z 31 stycznia 1967 roku dotyczących statusu uchodźców oraz do postanowień TUE i TFUE. Jak wskazuje R. Wieruszewski, w istocie nie chodzi tutaj o prawo azylu, tylko o prawo ochrony przysługujące uchodźcom<sup>44</sup>. Jeśli chodzi o ochronę w przypadku usunięcia z terytorium państwa, ust. 1 stanowi, iż wydalenia zbiorowe są zakazane. Wyjaśnienia do tego artykułu wskazują, że celem jest zagwarantowanie, aby każda decyzja była szczegółowo zbadana i aby niemożliwe było wydalenie wszystkich osób posiadających obywatelstwo danego państwa przy użyciu jednego środka. Ust. 2 zakazuje sytuacji usunięcia człowieka z terytorium państwa, wydalenia lub wydalenia w drodze ekstradycji do państwa, w którym istnieje poważne ryzyko, iż może być on poddany karze śmierci, torturom lub innemu nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu. Przepis ten uwzględnia utrwalone w tym zakresie orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka<sup>45</sup>.

Tytuł III nazwany „Równość”, zawiera siedem artykułów, z których pierwsze cztery należy interpretować łącznie. Art. 20 formułuje jedną

41 Karta Praw..., Dz. Urz. WE C 303/1.

42 D. Miąsik, I. Ziulczyk-Nierubca, *Karta...*, Warszawa 2020, s. 627.

43 Konwencja weszła w życie 22.06.1953 r., została ratyfikowana przez Polskę 26.12.1991 r. (Dz. U. z 1991 r., nr 119, poz. 515).

44 R. Wieruszewski, *Postanowienia Karty Praw Podstawowych w świetle wiążących Polskę umów międzynarodowych i postanowień Konstytucji RP z 1997 r.* [w:] *Ochrona...*, J. Barcz (red.), Warszawa 2008, s. 127.

45 Por. Wyroki ETPC m.in. w sprawach: Ahmed p. Austrii, wyrok z dnia 17 grudnia 1996 r. oraz m.in. Imakayeva p. Rosji, wyrok z dnia 9 lutego 2007 r.

z najbardziej podstawowych zasad demokratycznego państwa prawnego, a zarazem i Unii Europejskiej jaką jest równość wobec prawa<sup>46</sup>. Stwierdzić należy, że przepis ten stanowi swego rodzaju *lex generalis* dla pozostałych norm Karty dotyczących równości. Art. 21 KPP wyraża zasadę niedyskryminacji. *Zakazana jest wszelka dyskryminacja w szczególności ze względu na płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną*<sup>47</sup>.

Należy zwrócić uwagę, iż ww. przypadki to tylko przykłady, lecz ów katalog otwarty bynajmniej nie jest szerszy od standardów przewidzianych w polskiej Konstytucji, choć tak mogłoby się na pozór wydawać. Art. 32 Konstytucji RP, który określa zasadę równości posługuje się nieco inną konstrukcją prawną. Nie wylicza on *expressis verbis* powodów dyskryminacji ale wymienia obszary życia, takie jak polityka, społeczeństwo lub gospodarka, w których dyskryminacja jest zakazana z *jakiegokolwiek przyczyny*<sup>48</sup>. Biorąc pod uwagę także ugruntowane w tej kwestii orzecznictwo ETPC<sup>49</sup>, należy stwierdzić, iż postanowienia Karty Praw Podstawowych nie wprowadzają żadnych większych zmian do polskiego porządku prawnego. Doprecyzowaniem zakazu dyskryminacji jest art. 22 Karty, który formułuje zasadę poszanowania przez Unię Europejską różnorodności kulturowej, religijnej i językowej. Art. 23 KPP, z kolei precyzuje zasadę równości ze względu na płeć. Przepis stanowi m.in., że *należy zapewnić równość kobiet i mężczyzn we wszystkich dziedzinach, w tym w zakresie zatrudnienia, pracy i wynagrodzenia*.

Trzy ostatnie przepisy Karty tego tytułu regulują sytuację prawną takich grup społecznych jak dzieci, osoby starsze i osoby niepełnosprawne. Prawa dziecka zapisane w KPP zostały zaczerpnięte głównie z Konwencji o prawach dziecka, która powstała m.in. dzięki silnemu zaangażowaniu Polski<sup>50</sup>. Według postanowień Karty, dzieci mają prawo do takiej ochrony i opieki, jaka jest konieczna dla ich dobra. Mogą one swobodnie wyrażać swoje poglądy a przy wszelkich działaniach dotyczących ich sytuacji należy przede wszystkim uwzględnić najlepszy interes dziecka. W art. 25 Karty zapisano, iż *Unia uznaje i szanuje prawo osób w podeszłym wieku*

46 Zob. m.in. wyrok ETS z 13.11.1984 r. w sprawie 283/83 Firma A. Racke p. Hauptzollamt Maisz, Zb. Orz. z 1984, s. 3791.

47 Karta Praw..., Dz. Urz. WE C 303/1.

48 Tak też B. Banaszak, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, 2 wydanie, Warszawa 2012, s. 233 i n.

49 Por. wyroki ETPC m.in. w sprawach: S. L. p. Austrii, skarga Nr 45330/99, wyrok z 9.01.2003 r.; B. B. p. Wielkiej Brytanii, skarga Nr 53760/00, wyrok z 10.02.2004 r. oraz Wolfmeyer p. Austrii, skarga Nr 5263/03, wyrok z 26.05.2005 r.

50 Konwencja o prawach dziecka została podpisana 20.11.1989 r., ratyfikowana przez Polskę 30.04.1991 r. (Dz. U. z 1991 r., nr 120, poz. 526).

do godnego i niezależnego życia oraz do uczestniczenia w życiu społecznym i kulturalnym<sup>51</sup>. Wyjaśnienia do tego artykułu precyzują, iż obejmuje ono także uczestnictwo w życiu politycznym. Prawo do integracji osób niepełnosprawnych, w zakresie którego Unia szanuje prawo do korzystania ze środków mających zapewnić im samodzielność, integrację społeczną i zawodową oraz udział w życiu społeczności tej kategorii osób, podobnie jak prawa osób w podeszłym wieku, bierze swoje źródło w Europejskiej Karcie Społecznej oraz we Wspólnotowej Karcie Socjalnych Praw Podstawowych Pracowników.

Tytuł IV – „Solidarność” zawiera głównie prawa socjalne, a więc prawa z tradycyjnego podziału praw człowieka, II generacji. Tytuł ten zawiera dwanaście artykułów, które najogólniej można podzielić na trzy grupy: prawa „pracownicze”, „quasi-pracownicze” i „pozapracownicze” (inne społeczne). Do pierwszej grupy należą: prawo pracowników do informacji i konsultacji w ramach przedsiębiorstwa, prawo do rokowań i działań zbiorowych, które obejmuje także m.in. prawo do strajku w obronie swoich interesów, prawo dostępu do bezpłatnego pośrednictwa pracy, prawo do ochrony w przypadku nieuzasadnionego zwolnienia z pracy oraz prawo do należytych i sprawiedliwych warunków pracy, z którym wiąże się prawo do warunków pracy szanujących jego zdrowie, bezpieczeństwo i godność oraz prawo do ograniczenia maksymalnego wymiaru czasu pracy, do okresów dziennego i tygodniowego odpoczynku oraz do corocznego płatnego urlopu.

Do tej grupy praw należy także zakaz pracy dzieci i ochrona młodocianych w pracy. Art. 32 KPP stanowi, że praca dzieci jest zakazana. Nie jest to jednak zakaz bezwzględny, bowiem dopuszcza on pewne wyjątki zgodne z prawem krajowym państwa członkowskiego. Przepis ustala dolną granicę zakazu pracy dzieci i określa, że minimalny wiek dopuszczenia do pracy nie może być niższy niż minimalny wiek zakończenia obowiązku szkolnego. Omawiany przepis formułuje także zakres ochrony pracującego dziecka, m.in. zapewnienie warunków pracy odpowiednich dla wieku dziecka, ochrona przed wyciskiem ekonomicznym oraz jakąkolwiek pracą, która mogłaby szkodzić bezpieczeństwu, zdrowiu lub rozwojowi fizycznemu, psychicznemu, moralnemu i społecznemu albo utrudniać edukację dziecka.

Do grupy praw „quasi-pracowniczych” zaliczyć należy na gruncie KPP ochronę życia rodzinnego oraz zabezpieczenie społeczne i pomoc społeczną w perspektywie praw pracowniczych. Karta Praw Podstawowych stwierdza, iż rodzina korzysta z ochrony prawnej, ekonomicznej i społecznej. Ochrona życia rodzinnego obejmuje także prawo do ochrony przed zwolnieniem z pracy z powodów związanych z macierzyństwem i prawo do płatnego urlopu macierzyńskiego oraz do urlopu wychowawczego po

51 Karta Praw..., Dz. Urz. WE C 303/1.

urodzeniu lub przysposobieniu dziecka. Z kolei zabezpieczenie społeczne i pomoc społeczna obejmują ochronę w przypadku macierzyństwa, choroby, wypadków przy pracy, zależności lub podeszłego wieku, czy utraty zatrudnienia. Każdy, kto ma miejsce zamieszkania i legalnie przemieszcza się w obrębie Unii Europejskiej, ma prawo do świadczeń z zabezpieczenia społecznego i przywilejów socjalnych zgodnie z prawem Unii oraz ustawodawstwem i praktykami krajowymi.

Do grupy praw „pozapracowniczych” należy ochrona zdrowia, ochrona środowiska, ochrona konsumentów oraz dostęp do usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym przewidzianym w ustawodawstwie i praktykach krajowych.

W tytule V – „Prawa obywatelskie” znajduje się kolejnych osiem artykułów Karty, regulujących prawa polityczne przysługujące obywatelom Unii Europejskiej. Każdy obywatel Unii ma prawo głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego oraz w wyborach do władz lokalnych w państwie członkowskim, w którym ma miejsce zamieszkania, na takich samych warunkach jak obywatele tego państwa. W Polsce kwestie te reguluje Kodeks wyborczy<sup>52</sup> oraz ustawa z dnia 15 września 2000 r. o referendum lokalnym<sup>53</sup>. Jednak uprawnienia obywateli UE nie cieszą się w Polsce szerokim zainteresowaniem. W ostatnich wyborach do PE w 2019 r. w części B spisów wyborców (obywatele UE niebędący obywatelami polskimi) ujęto jedynie 2513 osób, co w perspektywie ok. 30 mln 119 tys. wyborców nie stanowi dużej liczby<sup>54</sup>. W piśmiennictwie postuluje się natomiast rozszerzenie zakresu podmiotowego i materialnego w obrębie praw wyborczych obywateli UE, m.in. przyznanie praw wyborczych stałym rezydentom, rozszerzenie praw wyborczych na inne szczeble samorządu terytorialnego czy też na wybory narodowe<sup>55</sup>.

Art. 41 KPP reguluje tzw. prawo do dobrej administracji, którego rozumienie i znaczenie zostało wypracowane w orzecznictwie ETS<sup>56</sup>. Obejmuje ono prawo do bezstronnego i sprawiedliwego rozpatrzenia swojej sprawy w rozsądnym terminie przez instytucje, organy i jednostki organizacyjne

---

52 Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks wyborczy (tekst jedn. Dz. U. z 2020 r., poz. 1319).

53 Ustawa z dnia 15 września 2000 r. o referendum lokalnym (tekst jedn. Dz. U. z 2019 r., poz. 741).

54 *Sprawozdanie z wyborów do Parlamentu Europejskiego przeprowadzonych w dniu 26 maja 2019 r.*, Państwowa Komisja Wyborcza, Warszawa 2019, s. 8.

55 A. Bodnar, *Rzeczywisty wymiar praw i wolności politycznych obywateli Unii Europejskiej* [w:] *Ochrona praw obywateli i obywateli Unii Europejskiej. 20 lat – osiągnięcia i wyzwania na przyszłość*, G. Baranowska, A. Bodnar, A. Gliszczyńska-Grabias (red.), Warszawa 2015, s. 131–134.

56 Zob. m.in. wyrok ETS z 18.10.1989 r. w sprawie 374/87 Orkem p. Komisji Wspólnot Europejskich, Zb. Orz. z 1989 r., s. 3283 oraz wyrok ETS z 21.11.1991 r. w sprawie C-269/90 Technische Univesität München p. Hauptzollamt München-Mitte, Zb. Orz z 1991, s. I-5469.



Unii a także do bycia wysłuchanym, do dostępu do akt jego sprawy, prawo dostępu do dokumentów oraz zwrócenia się w formie pisemnej do instytucji Unii w jednym z języków Traktatów. Ponadto każdy obywatel Unii i każda osoba fizyczna lub prawna mająca miejsce zamieszkania lub statutową siedzibę w państwie członkowskim ma prawo zwracać się do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich oraz prawo do złożenia petycji do Parlamentu Europejskiego. Obywatele UE mają prawo do swobodnego przemieszczania się i przebywania na terytorium państw członkowskich oraz do opieki dyplomatycznej i konsularnej.

Tytuł VI KPP nosi nazwę „Wymiar sprawiedliwości”. Znajdują się w nim cztery przepisy związane z judykaturą, które regulują prawa każdego człowieka w tym zakresie, niezależnie od posiadanego obywatelstwa unijnego. Są to: prawo do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu, prawo do obrony wraz z domniemaniem niewinności, zasady legalności oraz proporcjonalności kar do czynów zabronionych pod groźbą kary oraz zakaz ponownego sądenia lub karania w postępowaniu karnym za ten sam czyn zabroniony. Z regulacją tą wiąże się zasada UE jako „unii prawa”, która oznacza, że podmioty prawa w UE są uprawnione do zakwestionowania przed sądem zgodności z prawem każdej decyzji lub każdego innego aktu krajowego dotyczącego zastosowania wobec nich aktu Unii<sup>57</sup>. Warto w tym miejscu zasignalizować, iż prawo dostępu do sądu oznacza nie tylko dostęp do sądów unijnych *sensu stricto*, ale przede wszystkim do sądów krajowych w celu dochodzenia uprawnień unijnych, które są przecież częścią unijnego systemu sądownictwa<sup>58</sup>.

Ostatni tytuł KPP – „Postanowienia ogólne dotyczące wykładni i stosowania Karty” obejmuje cztery artykuły. Art. 51 ust. 1 stanowi, iż postanowienia Karty mają zastosowanie do instytucji, organów i jednostek organizacyjnych Unii przy poszanowaniu zasady pomocniczości oraz do państw członkowskich wyłącznie w zakresie, w jakim stosują one prawo Unii. Ust. 2 art. 51 precyzuje, że Karta nie rozszerza zakresu zastosowania prawa Unii poza kompetencje Unii, nie ustanawia nowych kompetencji ani zadań UE, ani też nie zmienia kompetencji i zadań określonych w Traktatach. Karta stanowi, że ograniczenia praw lub wolności w niej zawartych są możliwe, jeśli jest to wyraźnie przewidziane w ustawie i z poszanowaniem istoty tych praw i wolności. Poza tym Karta ustala, że żadne z jej postanowień nie będzie interpretowane jako ograniczające lub naruszające prawa człowieka i podstawowe wolności uznane przez państwa członkowskie na podstawie zobowiązań międzynarodowych lub tradycji konstytucyjnych. W tym miejscu warto jeszcze zwrócić uwagę na stanowisku TSUE w perspektywie stosowania Karty. Mianowicie Trybunał przedstawił zakres stosowania KPP w stosunku do państw członkowskich. TSUE dobitnie stwierdził, że

57 A. Wróbel, *Karta...*, Warszawa 2020, s. 1111 oraz przytoczone tam orzecznictwo.

58 N. Półtorak, *Karta...*, Warszawa 2020, s. 1147.

stosowanie Karty jest możliwe w sytuacji gdy przepisy krajowe mieszczą się w zakresie stosowania prawa unijnego. Karta Praw Podstawowych nie może być samoistną podstawą prawną sprawy. Powoływać się na naruszenia Karty można jedynie, gdy przepisy KPP dotyczą także materii prawa krajowego oraz w sytuacji gdy w sprawie mają zastosowanie także inne przepisy prawa unijnego<sup>59</sup>.

Nawiązując do tego zagadnienia, należy zasygnalizować, że sądy polskie powołują się na postanowienia Karty rzadko i tylko jako argument pomocniczy. Wpływ na to ma m.in. postawa samego TSUE, który krytykuje sądy krajowe za nieuzasadnione pytania prejudycjalne. Jednak z upływem czasu się to zmienia, a odwołania do KPP w ostatnich latach są coraz liczniejsze<sup>60</sup>. M. Taborowski wskazał w tym zakresie na kilka czynników, spośród których trzy mogą (mogły) mieć znaczenie dla osłabienia skuteczności stosowania Karty w krajowym porządku prawnym. Są to: psychologiczne znaczenie protokołu polsko-brytyjskiego, skomplikowanie i odmienność z tradycyjnymi systemami krajowymi prawa unijnego oraz stanowisko najwyższych polskich organów sądowych wobec prawa unijnego<sup>61</sup>.

#### 4. Wnioski

W świetle poczynionych rozważań, można stwierdzić, że rola Karty Praw Podstawowych nieustannie wzrasta. Obecnie jest ona prawem pierwotnym UE a zatem stanowi część, nie tylko unijnego, ale także krajowego porządku prawnego. Odzwierciedla to także coraz częstsze odwoływanie się do jej postanowień nie tylko przez TSUE, ale także przez sądy krajowe państw członkowskich. Przykładem tego zjawiska są również polskie sądy administracyjne, które coraz chętniej łączą rozpoznawanie poszczególnych spraw z zakresu polskiego i unijnego prawa z odwołaniem się do postanowień KPP. Jednym z najczęściej przytaczanych do tej pory przepisów był art. 41 Karty, regulujący prawo do dobrej administracji, na który powoływano się m.in. w perspektywie przewlekłości postępowania<sup>62</sup>.

Prawa i wolności gwarantowane w Karcie Praw Podstawowych nie mają charakteru absolutnego, a sama Karta przewiduje możliwość nakładania

59 Zob. m.in. wyrok TSUE z 26.02.2013 r. w sprawie C-617/10, Åklagaren p. Hans Åkerberg Fransson oraz wyrok TSUE z 6.03.2014 r. w sprawie C-206/13, Cruciano Siragusa p. Regione Sicilia – Soprintendenza Beni Culturali e Ambientali di Palermo.

60 K. Kowalik-Bańczyk, *Stosowanie KPP przez polskie sądy oraz przez organa władzy publicznej – przegląd orzecznictwa TK, SN, sądów powszechnych i administracyjnych* [w:] *Stosowanie Karty Praw Podstawowych UE przez sądy polskie*. Konferencja zorganizowana przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych, 25 września 2015 r., Warszawa 2016, s. 39.

61 M. Taborowski, *Jak usprawnić stosowanie Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej przez sądy polskie?* [w:] *Stosowanie...*, Warszawa 2016, s. 98–111.

62 Zob. m.in. wyrok WSA w Krakowie z 27.12.2018 r., sygn. akt III SAB/Kr 133/18 oraz wyrok WSA we Wrocławiu z 8.10.2019 r., sygn. akt I SA/Wr 467/19.

ograniczeń, np. w odniesieniu do wolności prowadzenia działalności gospodarczej i prawa własności. Pogląd taki wyraził WSA w Gliwicach w wyroku dotyczącym ograniczeń prowadzenia gier hazardowych<sup>63</sup>.

Podsumowując należy stwierdzić, iż regulacja zawarta w Karcie Praw Podstawowych nie tworzy w pełni nowego systemu ochrony praw podstawowych a jest jedynie zbiorem praw już istniejących. Bezpośrednim źródłem praw jest Europejska Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, Protokoły do tej konwencji, Europejska Karta Społeczna, Wspólnotowa Karta Socjalnych Praw Podstawowych Pracowników, Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych, Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych, Traktat o Unii Europejskiej, Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, orzecznictwo ETS oraz tradycje konstytucyjne demokratycznych państw członkowskich.

Można zauważyć, że KPP nie czyni wyraźnego wzmocnienia poczucia wspólnoty przede wszystkim w krajach Europy Wschodniej, która prezentuje bardziej konserwatywne poglądy. Prawa podstawowe nieustannie ewoluują, a Karta może niekiedy wzbudzać kontrowersje, gdyż wychodzi naprzeciw oczekiwaniom i jest dokumentem nowoczesnym. Jak zauważa K. Białas-Zielińska, w Polsce Karta atakowana jest przede wszystkim z powodu ujętego w niej pojęcia rodziny oraz problemu niedyskryminacji ze względu na płeć lub orientację seksualną<sup>64</sup>. Warto w tym miejscu zasignalizować jeszcze stanowisko Kościoła Katolickiego i jego hierarchów wobec Karty Praw Podstawowych. Opinie Episkopatu i polskich biskupów ewoluowały na przestrzeni lat. O ile na początku biskupi wypowiadali się jednoznacznie negatywnie wobec dokumentu, o tyle w późniejszym okresie, krytyka ta została nieco złagodzona<sup>65</sup>. W dalszym ciągu jednak Kościół krytycznie odnosi się do roli rodziny, pojmowanej w postanowieniach Karty oraz obaw dotyczących laicyzacji innych praw, m.in. zakazu klonowania reprodukcyjnego a także brak odwołania się do Boga i chrześcijaństwa w preambule Karty<sup>66</sup>.

Niezależnie od powyżej wskazanych przykładów negatywnego nastawienia do Karty, można stwierdzić, że Karta Praw Podstawowych jest niewątpliwie impulsem do dalszej europejskiej integracji. Przyczyniła się ona bowiem do rozbudowy systemu ochrony praw człowieka w unijnym porządku prawnym. Jej rola jest zatem niezwykle istotna. W rezultacie, obecnie Karta jest nie tylko polityczną deklaracją, lecz przede wszystkim

63 Wyrok WSA w Gliwicach z 4.04.2018 r., sygn. akt III SA /GI 1043/17.

64 K. Białas-Zielińska, *Polscy przeciwnicy Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej*, Wrocław 2010, s. 7.

65 A. Domagała, *Episkopat Polski wobec Karty Praw Podstawowych [w:] Karta Praw Podstawowych UE. Nowa szansa dla praw człowieka?*, W. Waclawczyk (red.), Warszawa 2010, s. 87–111.

66 Ibidem, s. 92.

obowiązującym prawem. Zawarte w Karcie prawa wychodzą naprzeciw oczekiwaniom nieustannie zmieniającego się świata i rozwijającego się postępu w wielu dziedzinach życia.

## Bibliografia

### Literatura

- Banaszak B., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej: komentarz*, Warszawa 2012.
- Białas-Zielińska K., *Polscy przeciwnicy Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej*, Wrocław 2010.
- Bodnar A., *Rzeczywisty wymiar praw i wolności politycznych obywateli Unii Europejskiej* [w:] *Ochrona praw obywateli i obywateli Unii Europejskiej. 20 lat – osiągnięcia i wyzwania na przyszłość*, G. Baranowska, A. Bodnar, A. Gliszczyńska-Grabias (red.), Warszawa 2015.
- Gołoz K., *Prawa człowieka w Unii Europejskiej* [w:] *Unia Europejska i Polska wobec dylematów integracyjnych na początku XXI w.*, M. Stolarczyk (red.), Toruń 2006.
- Jasiński F., *Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej*, Warszawa 2003.
- Kamiński I.C., *Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej Komentarz*, Wydanie 2 pod red. A. Wróbla, Warszawa 2020.
- Karowiec R., *Prawa społeczno-ekonomiczne w świetle Karty Praw Podstawowych UE na tle porównawczym z innymi dokumentami międzynarodowymi* [w:] J. Jaskiernia (red.), *Europejski system ochrony praw człowieka: aksjologia, instytucje, efektywność*, Toruń 2015.
- Kowalik-Bańczyk K., *Stosowanie KPP przez polskie sądy oraz przez organa władzy publicznej – przegląd orzecznictwa TK, SN, sądów powszechnych i administracyjnych* [w:] *Stosowanie Karty Praw Podstawowych UE przez sądy polskie. Konferencja zorganizowana przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych, 25 września 2015 r.*, Warszawa 2016.
- Mazur R., *Karta Praw Podstawowych UE* [w:] *Ochrona praw podstawowych w Unii Europejskiej wybrane zagadnienia*, A. Florczak (red.), Warszawa 2009.
- Miąsik D., Ziulczyk-Nierubca I., *Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej Komentarz*, 2. Wydanie pod red. A. Wróbla, Warszawa 2020.
- Mik C., *Europejskie prawo wspólnotowe. Zagadnienia teorii i praktyki*, Warszawa 2000.
- Półtorak N., *Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej Komentarz*, Wydanie 2 pod red. A. Wróbla, Warszawa 2020.
- Taborowski M., *Jak usprawnić stosowanie Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej przez sądy polskie?* [w:] *Stosowanie Karty Praw Podstawowych UE przez sądy polskie. Konferencja zorganizowana przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych, 25 września 2015 r.*, Warszawa 2016.
- Wieruszewski R., *Postanowienia Karty Praw Podstawowych w świetle wiążących Polskę umów międzynarodowych i postanowień Konstytucji RP z 1997 r.* [w:] *Ochrona praw podstawowych w Unii Europejskiej*, J. Barcz (red.), Warszawa 2008.
- Wróbel A., *Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej Komentarz*, 2. Wydanie pod red. A. Wróbla, Warszawa 2020.

Wyrozumska A., *Inkorporacja Karty Praw Podstawowych do prawa UE: status Karty w prawie UE, zakres obowiązywania i stosowania, główne problemy interpretacyjne z uwzględnieniem stanowiska polskiego* [w:] *Ochrona praw podstawowych w Unii Europejskiej*, J. Barcz (red.), Warszawa 2008.

*Sprawozdanie z wyborów do Parlamentu Europejskiego przeprowadzonych w dniu 26 maja 2019 r.*, Państwowa Komisja Wyborcza, Warszawa 2019.

## Akty prawne

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.

Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej Dz. Urz. WE C 303/1 z 14 grudnia 2007 r.

Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską Dz. Urz. WE C 306 z 17 grudnia 2007 r.

Traktat o Unii Europejskiej Dz. Urz. UE C 202 z 7 czerwca 2016 r.

Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. kodeks wyborczy, tekst jedn. Dz. U. z 2020 r., poz. 1319.

Ustawa z dnia 15 września 2000 r. o referendum lokalnym, tekst jedn. Dz. U. z 2019 r., poz. 741.

Wyjaśnienia dotyczące Karty Praw Podstawowych (2007/C 303/02), Dz. Urz. WE C 303/17.

## Orzecznictwo

Wyrok ETS z dnia 14.05.1974 r. w sprawie 4/73 J. Nold, Kohlen- und Baustoffgroßhandlung p. Komisji Wspólnot Europejskich.

Wyrok ETS z dnia 13.11.1984 r. w sprawie 283/83 Firma A. Racke p. Hauptzollamt Maisz.

Wyrok ETS z dnia 18.10.1989 r. w sprawie 374/87 Orkem p. Komisji Wspólnot Europejskich.

Wyrok ETS z dnia 21.11.1991 r. w sprawie C-269/90 Technische Universität München p. Hauptzollamt München-Mitte.

Wyrok ETS z dnia 5.10.1999 r. w sprawie C-240/97 Królestwo Hiszpanii p. Komisji Wspólnot Europejskich.

Wyrok TSUE z dnia 26.02.2013 r. w sprawie C-617/10, Åklagaren p. Hans Åkerberg Fransson.

Wyrok TSUE z dnia 6.03.2014 r. w sprawie C-206/13, Cruciano Siragusa p. Regione Sicilia – Soprintendenza Beni Culturali e Ambientali di Palermo.

Wyrok ETPC z dnia 17.12.1996 r. Ahmed p. Austrii.

Wyrok ETPC z dnia 9.01.2003 r. w sprawach: S. L. p. Austrii, skarga Nr 45330/99.

Wyrok ETPC z dnia 10.02.2004 r. B. B. p. Wielkiej Brytanii, skarga Nr 53760/00.

Wyrok ETPC z dnia 26.05.2005 r. Wolfmeyer p. Austrii, skarga Nr 5263/03.

Wyrok ETPC z dnia 9.02.2007 r. Imakayeva p. Rosji.

Wyrok WSA w Gliwicach z dnia 4.04.2018 r., sygn. akt III SA /GI 1043/17.

Wyrok WSA w Krakowie z dnia 27.12.2018 r., sygn. akt III SAB/Kr 133/18.

Wyrok WSA we Wrocławiu z dnia 8.10.2019 r., sygn. akt I SA/Wr 467/19.

## Ochrona praw podstawowych w Unii Europejskiej w perspektywie Karty Praw Podstawowych UE

### Streszczenie

Unia Europejska wraz z Radą Europy i Organizacją Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, tworzy regionalny, europejski system ochrony praw człowieka. Po wielu latach postępującej integracji europejskiej w roku 2000 została proklamowana Karta Praw Podstawowych.

Ten nowoczesny dokument skupiający przepisy prawa międzynarodowego jest obecnie podstawowym dokumentem regulującym ochronę praw człowieka w ramach UE. Choć pierwotnie akt był tylko deklaracją o charakterze politycznym, to jego rola zmieniła się w 2009 r., kiedy to stał się prawem wiążącym o statusie prawa pierwotnego UE. Zakres stosowania Karty został ograniczony do organów i instytucji Unii Europejskiej, a w stosunku do poszczególnych państw członkowskich obowiązuje jedynie w zakresie, w jakim wykonują one prawo unijne.

Mimo obaw politycznych złożonych przez niektóre kraje, na czele z Wielką Brytanią, Czechami i Polską KPP, prawa podstawowe i ich ochrona stanowią ważny element unijnego systemu prawnego i są impulsem w procesie kontynuacji europejskiej integracji.

**Słowa kluczowe:** prawa człowieka, Unia Europejska, prawa podstawowe, Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej, ochrona prawna jednostki

## Protection of Fundamental Rights in the European Union in View of the Charter of Fundamental Rights of the European Union

### Abstract

The European Union, together with the Council of Europe and the Organization for Security and Co-operation in Europe, creates a regional, European system of human rights protection. After many years of progressing European integration, the Charter of Fundamental Rights was proclaimed in 2000.

This modern document gathering the provisions of international law is now the basic document regulating the protection of human rights within the EU. Although originally the act was only a declaration of a political nature, its role increased in 2009, when it became a binding law with the status of primary EU law. The scope of application of the Charter has been limited to the bodies and institutions of the European Union, and in relation to individual Member States only to the extent that they implement EU law. Despite the political concerns expressed by some countries, including Great Britain, the Czech Republic and the Polish, CFR, fundamental rights and their protection constitute an important element of the EU legal system and are an impulse for European integration.

**Keywords:** human rights, European Union, fundamental rights, Charter of Fundamental Rights of the European Union, legal protection of an individual